

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN ОТВОРЕНО
SOCIETY ОПШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

Проектот е финансиран од Фондацијата Отворено општество - Македонија

Адекватно домување за роми во општина Штип

ИСТРАЖУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ

Автор:

м-р Горан Грозданоски

Октомври

2020

Издавач:

НАЦИОНАЛЕН РОМСКИ ЦЕНТАР

Ул „Доне Божинов“ 11/5,

1300 Куманово, Македонија

Тел: +389 31 427 558

E-mail: info@nationalromacentrum.org

Website: www.nationalromacentrum.org

Автор: м-р Горан Грозданоски

Дизајн на корица и компјутерска подготовка: Зоран Величковски

Октомври 2020 година

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN ОТВОРЕНО
SOCIETY ОПШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

Содржината е единствена одговорност на авторите и на грантистот, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество – Македонија

Содржина.

Вовед	3
Методологија	4
Извори на податоци	4
Преглед на правната рамка за домување и постоечки документи во општина Штип	5
Дискусија на истражувачки наоди	11
Заклучоци	21
Препораки	22
Користена литература	23

Вовед

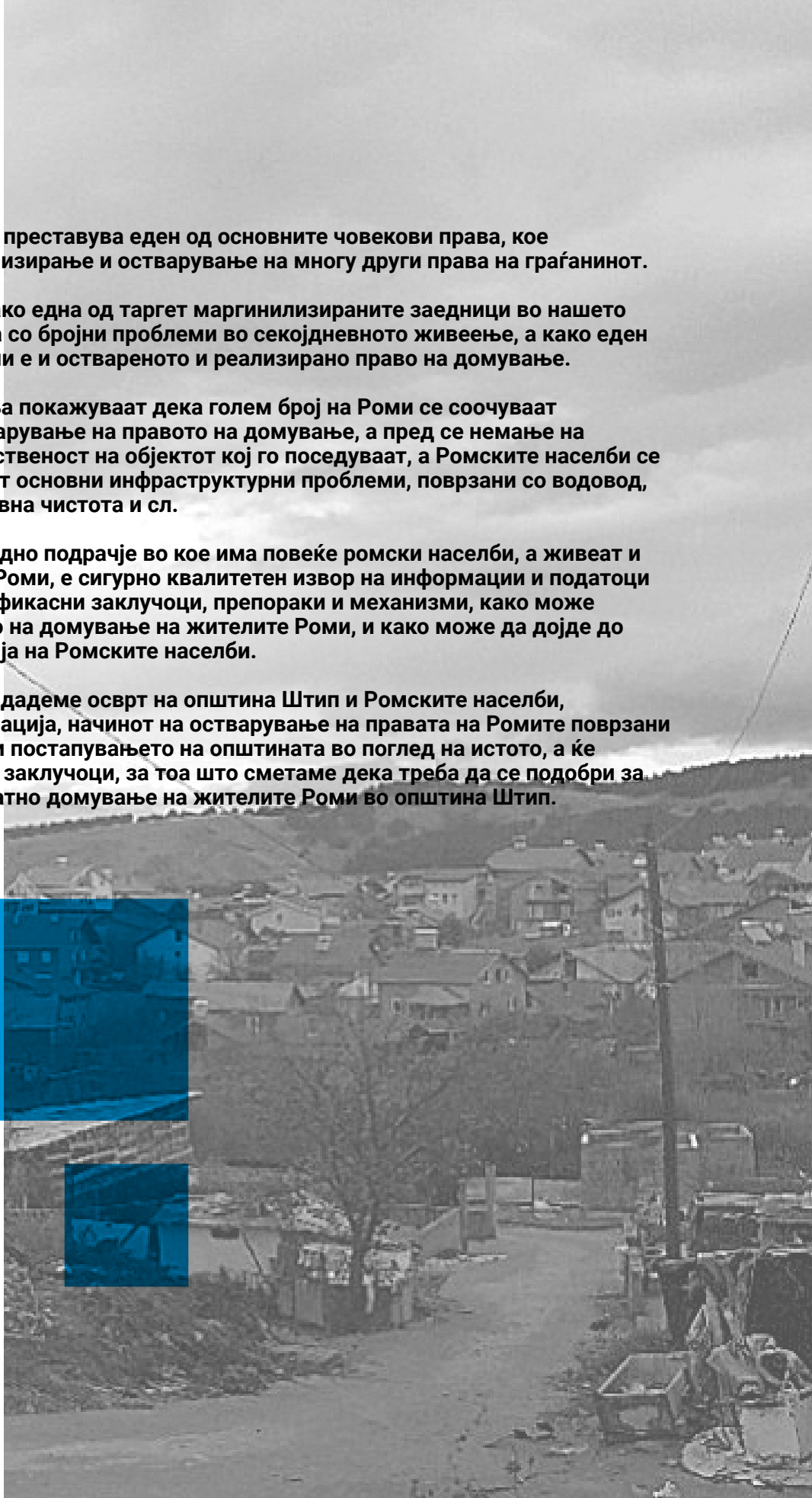
Правото на домување претставува еден од основните човекови права, кое придонесува и за реализирање и остварување на многу други права на граѓанинот.

Ромската заедница како една од таргет маргинализираните заедници во нашето општество, се соочува со бројни проблеми во секојдневното живеење, а како еден од основните проблеми е и оствареното и реализирано право на домување.

Теренски истражувања покажуваат дека голем број на Роми се соочуваат со проблеми при остварување на правото на домување, а пред се немање на документација за сопственост на објектот кој го поседуваат, а Ромските населби се неурбанизирани, имаат основни инфраструктурни проблеми, поврзани со водовод, пристапни патишта, јавна чистота и сл.

Општина Штип, како едно подрачје во кое има повеќе ромски населби, а живеат и значителна бројка на Роми, е сигурно квалитетен извор на информации и податоци кои можат да дадат ефикасни заклучоци, препораки и механизми, како може да се подобри правото на домување на жителите Роми, и како може да дојде до вистинска урбанизација на Ромските населби.

Во истражувањето ќе дадеме осврт на општина Штип и Ромските населби, постапките за легализација, начинот на остварување на правата на Ромите поврзани со домувањето, како и постапувањето на општината во поглед на истото, а ќе дадеме и препораки и заклучоци, за тоа што сметаме дека треба да се подобри за да се обезбеди адекватно домување на жителите Роми во општина Штип.

Методологија

Во текот на истражувањето беа користени повеќе методи кои помогнаа да се приберат повеќе податоци и истите да бидат обработени соодветно, при што беа користени следниве методи:

- методот на набљудување, односно при истражувањето беше спроведена теренска активност, со набљудување и визуелизација за состојба на лице место.
- методот на интервју и анкета, овој метод е употребен при одржаната средба со фокус групата и при одржани разговори со службеник при Општина Штип.
- методот на анализа, со анализирање на добиени податоци.
- метод на компарација, со споредување на официјалните добиени податоци, така и со состојбата на терен и добиените изјави при организираната фокус група.
- метод на дескрипција и логички метод, со давање на осврт кон одредени теми, како и давање на заклучоци и препораки согласно добиените податоци.

Основна цел на истражувањето е унапредување и следење на правото на домување и урбанизација на општина Штип со фокус на Роми.

Цели на истражувањето се градење на капацитети на локалните организации за следење на политиките во врска со легално домување и урбанизација, како и влијание врз донесувачите на одлуки на локално ниво во врска со домувањето и урбанизацијата.

Извори на податоци

Темата на истражувањето, адекватно домување за Роми во општина Штип, наложи користење на различни извори на податоци достапни на локално и национално ниво, како и други техники на квалитативно истражување се со цел да се добие севкупна слика од достапните податоци за состојбата со правото на адекватно домување во општина Штип. Извори на податоци се: изјави на жители Роми во општина Штип кои учествуваа во фокус група; изјави на интервјуирани вработени во општина Штип; како и податоци добиени од општина Штип во рамки на истражувањето.

Податоците користени во истражувањето и анализата за остварување на правото на адекватно домување за Роми во општина Штип се добиени со:

- Преглед на постоечка законска регулатива и документи за јавни политики;
- Фокус група и интервју со релевантни локални чинители;
- Теренско набљудување на ромски населби во општина Штип

Преглед на правната рамка за домување и постоечки документи во општина Штип

Правото на домување е содржано во многу меѓународни и домашни документи кои имаат за цел континуирано подобрување на условите за домување на граѓаните и уредување и хуманизација на просторот за живеење.

Во основата на целта на Обединетите нации се заштита и унапредување на човековите права и основните слободи со Универзална декларација за човекови права (1948); Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права (1966); Меѓународен пакт за граѓански и политички права (1966). Овие три документи ги дефинираат и утврдуваат човековите права и основните слободи. Тие формираат основа за повеќе од 50 дополнителни конвенции за човекови права на Обединетите нации, декларации, правила и принципи. Ова значи дека Република Северна Македонија има пристапено кон нив и ги има ратификувано, а тоа значи дека како држава членка се има доброволно обврзано да го усогласи националното законодавство, политика и пракса со постојните меѓународни правни обврски.

Со Универзалната декларација за човекови права во 1948 година, правото на соодветно домување се вклучи во телото на меѓународното, универзално применливо и универзално прифатено право за човекови права. Од тогаш, ова право е реafirмирано во широк спектар на дополнителни инструменти за човекови права, што значи правото на адекватно домување е право на секое дете, на секој

жител без разлика на неговата било каква припадност.

Значењето на домувањето како основно човеково право произлегува од самото значење на безбедно и достоинствено место за живеење, кое има големо влијание на физичко и ментално здравје, како и на севкупниот квалитет на животот. Пристапот до безбедна вода за пиење и соодветни санитарни услови се дополнителни основни потреби директно поврзани со домувањето. Универзално гледано правото на домување е едно од основните човекови права, токму од тој аспект е и темелна вредност во нашиот уставен поредок „уредување и хуманизација на просторот и унапредување на животна средина и на природата“¹.

Неразделноста и меѓусебната зависност на сите човекови права наоѓаат јасен израз преку правото на домување. Како што е признато од повеќе тела за човекови права на Обединетите нации, целосното уживање на правата како што се правото на човековото достоинство, принципот на недискриминација, правото до адекватен животен стандард, право на слобода да се избере живеалиште, право на безбедност на личност (во случај на присилно иселување или други форми на вознемирување) и правото на приватноста, семејството, домот или преписката е неопходна за правото на соодветно домување да се реализира, поседува и одржува од сите групи во општеството.

¹ Член 8, став 1, алинеја 10, Устав на РСМ

вото. Во исто време, имајќи пристап до соодветно и безбедно домување значително ја зајакнува веројатноста луѓето да можат да уживаат одредени дополнителни права. Домувањето е основа од која може да се постигнат други законски права. На пример: соодветноста на нечиј дом и услови за живеење е тесно поврзана со степенот до кој може да се ужива правото на хигиена на животната средина и правото на највисоко достигнуто ниво на ментално и физичко здравје.

Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права, дава најширока дефиниција на правото на домување како „правото на секој за соодветен животен стандард за себе и за неговото семејство, вклучувајќи соодветна храна, облека и дом и континуирано подобрување на условите за живот. Државите членки ќе преземат соодветни чекори за да обезбедат реализација на ова право, признавајќи го на овој план суштинската важност на меѓународната соработка заснована на слободна согласност“².

Имајќи го во предвид значењето на правото на домување при правна анализа на рамката дадена во Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права и генералниот

коментар бр. 4, на Комитетот за економски, социјални и културни права, за правото на соодветно домување го дефинираат ова право како да се состои од различни специфични проблеми. Гледано во целост, овие права претставуваат основни гаранции кои, според меѓународното право, се законски загарантирани за сите лица.

² Член 11.1 на Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права,

Елементи на правото на адекватно домување³:

- **ПРАВНА СИГУРНОСТ НА ИМОТОТ:** Без оглед на видот на имотот, сите лица треба да поседуваат одреден степен на сигурност на имотот, кој гарантира правна заштита од присилно иселување, вознемирување и други закани;
- **ДОСТАПНОСТ:** финансиски трошоци на домаќинствата или личните трошоци поврзани со домувањето не треба да го загрозуваат или компромитираат постигнувањето и задоволството на другите основни потреби (на пример, храна, образование, пристап до здравствена заштита);
- **УСЛОВИ ЗА ЖИВЕЊЕ:** Соодветно домување треба да обезбеди елементи како што се соодветен простор, заштита од студ, влага, топлина, дожд, ветер или други закани по здравјето, структурни опасности и преносители на болести;
- **ДОСТАПНОСТ НА УСЛУГИ, МАТЕРИЈАЛИ, ОБЈЕКТИ И ИНФРАСТРУКТУРА:** Домување не е соодветно ако лицата кои живеат во него немаат безбедна вода за пиење, соодветна канализациона и водоводна мрежа, електрична енергија за готвење, греење и осветлување, санитарни услови, средства за складирање храна, отстранување на отпад и др.;
- **ПРИСТАПНОСТ:** Домувањето не е соодветно ако не се земат предвид специфичните потреби на обесправените и маргинализираните групи (како што се сиромашните, лицата со дискриминација; лицата со посебни потреби, жртвите на природни непогоди);
- **ЛОКАЦИЈА:** Соодветното домување мора да овозможи пристап до опциите за вработување, здравствени услуги, училишта, центри за грижа за деца и други социјални установи и не треба да се гради на загадени места, ниту во непосредна близина со изворите на загадување;
- **КУЛТУРНА АДЕКВАТНОСТ:** Соодветното домување треба да го почитува и да го земе предвид културниот идентитет и начините на живот.

Комплексноста на самото домување се огледа и во богатата законска рамка која го уредува и опфаќа области на уредување на сопственички и правен статус на објект, уредување на правен статус на земјиште, уредување на урбано-планска намена на земјиштето како и други правни прашања поврзани со правото на недвижен имотот и други права кои се во тесна врска со правото на домување.

³ Општ Коментар 4 кон Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права, Комитет за економски, социјални и културни права на ОН, 1991 година. Достапен на: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CESCR/Shared%20Documents/1_Global/INT_CESCR_GEC_4759_E.doc

Законската рамка за домување е уредена и со повеќе закони и тоа: Закон за домување, Закон за постапување со бесправно изградени објекти, Закон за субвенционирање на станбен кредит, Закон за градење, Закон за градежно земјиште, Закон за просторно-урбанистичко планирање, Закон за сопственост и други стварни права, Закон за облигациони односи, Закон за даноци на имот, Закон за парнична постапка, Закон за катастар на недвижности, Закон за приватизација и закуп на градежно земјиште во државна сопственост, Закон за експропријација, Закон за денационализација, и други законски и подзаконски акти.

Законот за домување го уредува поимот на минимално и соодветно домување „Минимално домување вклучува задоволување на минимални просторни услови, опременост на станот со основна комунална инфраструктура како што се струја, вода и одвод и сообраќајна поврзаност на станот со населбата, односно градот, како и правната сигурност на поседување или користење на станот. Соодветно домување освен елементите на минимално домување вклучува соодветна приватност и простор, физичка достапност, безбедност, конструктивна стабилност и трајност, осветлување, греење и вентилација, инфраструктура како што се довод, одвод и собирање на смет, квалитет на околината и фактори поврзани со здравјето, како и пристапност во однос на работата и основните услуги.“⁴

Кога зборуваме пак за просторно и урбанистичко планирање тоа е континуиран процес кој се обезбедува со изработување, донесување и спроведување на урбанистички планови, урбанистичко планска документација, регулациски план на генерален урбанистички план и урбанистичко-проектна документација со цел да се обезбеди уредувањето и хуманизација на просторот и заштита и унапредување на животната средина и природата. Просторното и урбанистичко планирање со

сите свои елементи е работа од јавен интерес.

Кога станува збор за ромско домување од особено значење во оваа материја е Законот за постапување со бесправно изградени објекти⁵ кој стапи на сила во месец март 2011 година со кој се уредуваат условите, начинот и постапката за евидентирање, утврдување на правен статус и санкционирање на бесправно изградените објекти.

Под бесправно изградени објекти, се подразбираат објекти од значење за Републиката согласно со Законот за градење и друг закон, објекти од локално значење согласно со Законот за градење и објекти на здравствени установи за примарна, секундарна и терцијална здравствена заштита кои се изградени без одобрение за градење или спротивно на одобрението за градење, како и делови (доградби и надградби) на објектите од значење за Републиката и од локално значење и на објектите на здравствените установи за примарна, секундарна и терцијална здравствена заштита, кои се изградени без одобрение за градење или спротивно на одобрението за градење, во и надвор од плански опфат. Под објекти од локално значење се подразбираат и помошни градби (гаража, остава) кои се во функција на објект за домување или друг вид на објект, базени на ниво на терен за индивидуална употреба (градби за кои согласно со Законот за градење градоначалникот на општината издава решение за изведување на градбата), времени објекти наменети за домување, објекти за примарна обработка на земјоделски производи (освен настрешници и објекти за времено сместување) согласно со Законот за земјоделско земјиште кои се изградени на градежно земјиште, како и објекти, односно посебни делови од објекти пренаменети без одобрение за пренамена⁶.

Постапката за легализација на овие објекти е управна постапка во која се применува Законот за општа управна постапка⁷ како про-

⁴ Член 8 Закон за домување, Службен весник на РМ бр. 99/09; 57/10; 36/11; 54/11; 13/12; 55/13; 163/13; 42/14; 199/14; 146/15; 31/16; 64/18

⁵ Закон за постапување со бесправно изградени објекти Службен весник на РМ 23/11; 54/11; 155/12; 53/13; 72/13; 44/14; 154/14; 199/14; 124/15; 124/15; 129/15; 129/15; 275/15; 31/16; 190/17

⁶ Член 2, Закон за постапување со бесправно изградени објекти Службен весник на РМ 23/11; 54/11; 155/12; 53/13; 72/13; 44/14; 154/14; 199/14; 124/15; 124/15; 129/15; 129/15; 275/15; 31/16; 190/17

⁷ Закон за општа управна постапка Службен весник на РМ 38/2005; 110/2008; 51/2011; 124/2015

цесен закон, а Законот за постапување со бесправно изградени објекти е *lex specialis* закон што значи закон што одблиску ги уредува условите, начинот и постапката за утврдување на правен статус на бесправно изградените објекти.

Под утврдување на правен статус на бесправен објект се подразбира запишување на бесправните објекти во јавната книга за запишување на правата на недвижности и вклопување на истите во урбанистичко-планската документација, односно запишување на бесправните објекти изградени на земјиште на кое согласно со важечката урбанистичко-планска документација е предвидена изградба на сообраќајна инфраструктура, бесправните објекти изградени во заштитен крајбрежен појас на вештачки езера и речни корита, бесправните објекти со намена домување во станбени куќи согласно Правилникот за стандарди и нормативи за урбанистичко планирање кои се изградени во заштитен крајбрежен појас на природни езера, линиските инфраструктурни објекти и електронските комуникациски мрежи и средства во јавната книга за запишување на правата на недвижности согласно со закон.

Постапката за утврдување на правен статус на бесправен објект за објекти од локално значење ја спроведува единицата за локална самоуправа и одлучува во прв степен по поднесени барања за утврдување на правен статус за објекти кои се наоѓаат на територијата на единицата на локалната самоуправа.

Рокот за поднесување на Барањата за утврдување правен статус на бесправните објекти, согласно Законот за постапување со бесправно изградените објекти, беше 6 (шест) месеци од денот на влегувањето во сила на Законот, односно заклучно до 04.09.2011 година.

Со подоцнежните измени на Законот, рокот за комплетирање на поднесените барања, како и за докомплетирање на барањата беше продолжуван, се со цел да се излезе во пресрет на граѓаните, пред се на оние кои немале можност од определени причини да поднесат барање во првично утврдениот рок. Согласно овие измени на Законот, предвидени беа неколку рокови, односно можности за поднесување на барања и тоа:

- **ОД 04.03.2011 ГОДИНА ЗАКЛУЧНО СО 04.09.2011 ГОДИНА**
- **ОД 19.12.2015 ГОДИНА ЗАКЛУЧНО СО 31.03.2016 ГОДИНА**
- **ОД 01.01.2018 ГОДИНА ЗАКЛУЧНО СО 31.12.2018 ГОДИНА.**

Условот кој мора сите овие објекти да го исполнуваат за да можат да бидат предмет на постапката за „легализација“, односно утврдување правен статус, е да

- **ДО ДЕНОТ НА ВЛЕГУВАЊЕТО ВО СИЛА НА ЗАКОНОТ (ЗАКЛУЧНО СО 03.03.2011 ГОДИНА) НА ИСТИТЕ СЕ ИЗВЕДЕНИ ГРАДЕЖНИТЕ И ИНСТАЛАТЕРСКИТЕ РАБОТИ ВО ЦЕЛОСТ И**
- **ИСТИТЕ ДА ПРЕТСТАВУВААТ ГРАДЕЖНА И ФУНКЦИОНАЛНА ЦЕЛИНА.**

За објекти од локално значење, што значи за објекти за домување по поднесени барања за утврдување на правен статус единицата на локалната самоуправа - општината, во рок од една година од приемот на барањето за утврдување на правен статус на бесправен објект, односно од денот на продолжување на постапката, доколку истата била прекината, утврдува дали се исполнети условите за утврдување на правен статус пропишани со овој закон и издава урбанистичка согласност или донесува решение со кое се одбива барањето за утврдување на правен статус на бесправен објект.

Урбанистичка согласност за бесправни објекти од значење за Републиката, објекти на здравствени установи за примарна, секундарна и терцијална здравствена заштита и објекти од локално значење освен електронски комуникациски мрежи и средства и линиски инфраструктурни објекти се издава доколку се исполнети следниве услови:

- **барањето за утврдување на правен статус е поднесено во рок предвиден со Законот**
- **изготвен е записник за извршен увид на самото место**

- бесправниот објект е изграден пред влегувањето во сила на овој закон и истиот претставува градежна и функционална целина
- прибавени се и доставени писмени докази/согласности/изјави потребни во зависност од конкретниот предмет, а согласно претходно наведеното во која ситуација кој докази/согласност/изјава е потребна.
- бесправниот објект ги исполнува стандардите за геомеханика доколку истиот се наоѓа во потенцијално нестабилна зона
- има согласност односно мислење од надлежен орган, доколку бесправниот објект се наоѓа во подрачјата и зоните за кои согласно Законот е предвидено прибавување на ваква согласност, односно мислење, односно доставено е мислење од надлежниот орган дека не е предвидено проширување на трасата на патната и железничката инфраструктура
- бесправниот објект може да се вклопи во урбанистичко-планската документација во согласност со стандардите од пропишани во Законот за постапување со бесправно изградени објекти.

Решението за утврдување на правен статус на бесправните објекти кое е правосилно и извршно, надлежниот орган по службена должност го доставува до Агенцијата за катастар за недвижности, во електронска форма.

Единиците на локалната самоуправа се должни средствата собрани од надоместокот за утврдување на правен статус на бесправен објект да го користат наменски и тоа за донесување на урбанистичка планска документација со која се врши вклопување на бесправните објекти во урбанистичко-планската документација и за инфраструктурно уредување на просторот во кој се наоѓаат истите и се должни да доставуваат годишен извештај за користењето на овие средства до органот на државната управа надлежен за вршење на работите од областа на уредувањето на просторот.

При запишување на правото на сопственост на објектот во јавната книга за запишување на правата на недвижностите се прибележува дека објектот добил правен статус согласно со Законот за постапување со бесправно изградени објекти.

Дискусија на истражувачки наоди

2020

Општина Штип се наоѓа во источниот дел на Република Северна Македонија и претставува центар на источно-планинскиот регион.

Од вкупниот жителски број на ова подрачје што претставува 3,1 % од површината на Македонија, егзистираат претставници од разни етнички заедници. Штипската мултиетничка средина вклучува: 41 670 Македонци, 12 Албанци, 1272 Турци, 2195 Роми, 2074 Власи, 294 Срби, 11 Бошњаци и 265 останати граѓани. Врз основа на тоа, густината на населението изнесува: 81,95 жители на км². Зафаќајќи ја оваа просторна површина, општина Штип вклучува 71 населено место. Површината на градот со населбите е 13,5 км².

Генералната слика за вкупното население, како и процентуална споредба со вкупното население на Република Македонија (според пописот на населението, домаќинствата и становите во Р.М. од 2002 година) за Општината Штип е дадено во следнава табела:

12

Вкупен број на жители во општина Штип (по полоа и национална структура)									
	Вкупно	Македонци	Турци	Роми	Власи	Срби	Албанци	Бошњаци	Други
Вкупно	47796	41670	1272	2195	2074	294	12	11	265
Жени	23876	20935	612	1039	981	153	4	6	146
Мажи	23920	20735	660	1156	1093	144	8	5	119
РМ (%)	2.36	3.21	1.63	4.07	21.39	0.83	0	0.06	1.26

Табела 1 Вкупен број на жители во општина Штип согласно пописот 2002 година

Водоснабдувањето за комунални и индустриски потреби на подрачјето на општина Штип се врши преку каптирани извори од поединечни локални или групни водоводни системи.

Водоснабдувањето за комунални и индустриски потреби го врши ЈП Исар со РЕ Водовод и канализација со дејностите: Производство и дистрибуција на вода за пиење, Колектирање, пречистување и одведување на отпадна вода. Јавен водоводен систем има изградено во градот и уште во 4 селски населби (Три чешми, Караорман, Долани и Драгоево). Тие се снабдуваат од подземни води кои се резултат на инфилтрација на речната вода на реката Брегалница која преку хидраулична врска со водоносните слоеви се акумулира во приобалните водни басени. Од вкупно 43652 жители на градот Штип на водоводната мрежа се приклучени околу 90%. Вкупниот број на приклучоци изнесува 12.791 од кои 11.975 се за домаќинства и 806 се за индустрија⁸.

8 Информација од веб сајтот на општината Штип, достапна на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil/infrastruktura/355-2009-12-18-13-02-17>

На локално ниво битна е улогата која ја има локалната самоуправа, органите и административните службеници во Општината кои постапуваат по конкретни барања на граѓаните од една страна, а од друга страна вршат работи за кои се овластени по закон. Во текот на истражувањето од прегледот на достапната документација се увиде дека општина Штип има спроведено анкета за мерење на задоволството на граѓаните од услугите на Општината. „Со цел да се оцени задоволството на корисниците на услугите на локалната самоуправа – Општина Штип, вработените административни службеници од општинскиот центар за услуги и информирање на граѓаните извршиле анкетирање на граѓаните – корисници на услугите на ЕЛС Штип во периодот од 12.02.2018 - 10.04.2018. Анкетирани биле 42 граѓани - корисници на општинските услуги кои услугите на општината просечно ги оцениле со 3,85 на скала од 1 до 5.“⁹

Во истата анализа табеларно се земени во предвид повеќе прашања од важност за граѓаните во врска со услуги и права кои се остваруваат пред локалната самоуправа и табеларно се претставени, за истражувањето ги имаме земено во предвид оние индикатори кои се однесуваат на задоволството на граѓаните од услугите на општината од урбанизам и уредување на градежно земјиште; комунални услуги и услуги за малцински заедници.

Од страна Општина Штип, согласно претходно поднесено Барање на податоци битни за нашето истражување ги добивме следниве податоци:

“До Општина Штип, заклучно последниот рок за поднесување на барања, поднесени се вкупно 13106 барања за утврдување правен статус на бесправно изградени објекти на територија на Општина Штип, а од вкупно поднесените барања за утврдување правен статус на бесправно изградени објекти позитивно се решени 7289 барања, во постапка се водат 4310 барања, а одбиени се 1507 барања. Од страна на баратели Роми до Општина Штип се поднесени вкупно 1027 барања за утврдување правен статус на бесправно изградени објекти, при што по реони и улици изгледа вака: За ул: „Радански Пат“ поднесени се 370 барања, за ул: „Косовска“ се поднесени 433 барања, за ул: „АЧНОМ“ (м.в. „Мирјанина црква“ и м.в. „Дузлачки Рид“) 585 барања, за ул: „Сутјеска“ 272 барања, за ул: „Сремска“ 49 барања, за ул: „Солунска“ 57 барања, за ул: „Октомври“ 58 барања, населба 8-ми Ноември вкупно поднесени 673 барања.“¹⁰

9 Анализа на задоволство на корисниците на услугите на локалната самоуправа-Општина Штип, Општина Штип, 2018 година. Достапно на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/sluzben-glasnik/category/6?download=412%3Aanaliza-na-zadovolstvo-na-korisnici-na-opstinski-uslugi>

10 Одговор на барање од Општина Штип бр.09-4393/2 од 29.09.2020 година

2011 година	Улица	Решени
1.	Радански пат	210
2.	Косовска	122
3.	Дузлачки рид	98
4.	Автокоманда	32
5.	8ми Ноември	4
6.	Каваклија	26
7.	Димо Хаџи Димов	46
8.	Балканска	32
2015 година	Улица	Решени
1.	Дузлачки рид	/
2.	Димо Хаџи Димов	/
2016 година	Улица	Решени
1.	Радански пат	45
2.	Косовска	28
3.	Нас.8ми Ноември	13
4.	Дузлачки рид	28
2018 година	Улица	Решени
1.	Радански пат	1
2.	Косовска	1
3.	Дузлачки рид	5
4.	Автокоманда	/
5.	8ми Ноември	/
6.	Каваклија	1
7.	Димо Хаџи Димов	2
8.	Балканска	3

Табела бр. 1¹¹

Во Табела 1, се прикажани податоци за позитивно добиени Решенија за утврдување на правен статус на бесправно изграден објект на улици и населби каде доминантно живее ромско население, при што има приказ на решенија за 2011, 2015 и 2018 година, при што од добиените податоци може да се утврди дека од вкупно 1027 барања, колку поднеле барателите Роми, позитивно е одлучено за 697 барања, што станува збор за околу 68% позитивно решени предмети.

“Во Регистарот за поднесени Барања за утврдување на правен статус на бесправно изградени објекти, не се води посебен регистар за подносителите по етничка основа, но Општина Штип во врска со Вашето барање направи напори да ги селектира по основ на подносителите Роми и истите да ги преброи и Ви ги достави како податоци” – Изјава на службено лице од општина Штип по одржано интервју.

Од податоците кои ги добивме од писмен Одговор на општина Штип, увидовме дека до сега се одбиени вкупно 185 барања, а “најчести причини за одбивање на барањата на барателите Роми е некомплетност на барањата (недостаток на геодетски елаборат кон барањето), нерасчистени имотно-правни односи на релација барател за утврдување правен статус на објект и сосопственик на земјиштето на кој е изграден објектот, неусогласеност на намената на објектот со намената на земјиштето согласно урбанистичко - планска документација, констатација од страна на комисијата за вршење на увид на самото место дека објектите не претставуваат градежна и функционална целина.”¹²

“Доколку изградениот објект е на имот кој е во сопственост или сосопственост на други лица, а барателот не успева да обезбеди согласност од истите, Општина Штип прибавува Историјат на парцелата и доколку утврди дека во моментот кога објектот е изграден гласел на РМ, доколку барателот побара на негов трошок се огласува Решението во Службен Весник и еден национален медиум, по кое нешто согласноста од сопствениците, односно сосопствениците за издавање на решението не е повеќе потребна”; “Општина Штип не бара согласности од лица кои евидентираат како корисници во катастарската евиденција на парцелата каде е изграден бесправниот објект, таква согласност се бара само од сопствениците, односно сосопствениците.” - Изјави на службено лице од општина Штип по одржано интервју.

11 Ibid

12 Ibid

Табела 5. Услуги од урбанизам и уредување на градежно земјиште

Услуги од урбанизам и уредување на градежно земјиште	
Прашање	Оцена
Ефективност на услугите за урбанистичко планирање	4,23
Квалитет на постапките за услуги во урбанистичко планирање	4,16
Транспарентност на постапките за легализација на бесправно изградени објекти	4,21
Ефикасност на постапката за издавање на одобрение за градба	4,09
Транспарентност на постапките за продажба на градежно земјиште	3,58
Просечна оцена	4,05

Графичкиот приказ:

Слика 5. Графички приказ на просечните оценки за прашањата од табела 5

Табела 5 и слика 5¹³

Графичкиот и табеларниот приказ ни даваат показател за задоволството на граѓаните за ефикасноста, транспарентноста и квалитетот на постапките за урбанистичко планирање, легализација, издавање на одобрение за градба и продажба на градежно земјиште при што може да се согледа дека највисо-

ка оценка граѓаните даваат за урбанистичко планирање, а најниска за продажба на градежно земјиште. Согласно истото граѓаните дале високи оценки за општината по однос на погоренаведените надлежности, кое е различно од податоците и информациите кои ги добивме од состојбата на терен и изјавите на граѓаните Роми при одржување на фокус група во општина Штип, па сметаме дека треба да се работи на балансирање и доуредување на критериумите за анкетирање и давање на оценки за задоволството од страна на граѓани Роми.

„Ромската населба „Черенџа“ е вклучена во урбанистичкиот план на Општина Штип, меѓутоа нејзиниот развој не се одвивал плански. Причини за тоа има повеќе, но најзначајна е стихијноста во градењето на живеалиштата, при што не се обезбедени основните услови за живот, какви што се доволно светлина и проветрување во домот. Непланскиот развој на населбата ги намалува, исто така, можностите за урбан развој, што ги прави овие населби несоодветни за живеење, со мали можности за развој на поединецот, семејството и заедницата... Од вкупната бројка на ромското население во Штип (2.195) 80 % живеат во двете населби „Черенџа“ и „Цар Самоил“, поранешните „Радански Пат“ и „Косовска“, а околу 20 % живеат во другите делови од градот“.¹⁴

„Легализациите се пуштени пред 3,4 или 5 години, и уште не можеме да добиеме одговор“ – изјава од учесник на фокус група.

„Кога одиме во општина за да прашаме до каде е постапката за легализација која сме ја започнале во 2018 година, немаме никаква информација само ќе ни речат: работиме, работиме и толку!“ – изјава од учесник на фокус група.

„Тие во Собранието (во Општината) да работат, ние сме ги поддале сите документи што требало“ – изјава на учесник на фокус група

„Од 2011 до сега чекаме да ни се решат легализациите“ – изјава на учесник на фокус група

“Бавноста на процедурата за легализација најчесто е како резултат на многубројни поднесени барања, а постоење на мал број на тимови на службеници кои постапуваат по предмет, а исто така како причина се јавува и поднесување на непотполни барања од страна на барателите, кое нешто придонесува за забавување на процесот.” - Изјава на службено лице од општина Штип по одржано интервју.

¹⁴ Почетна студија за домување на Роми во општина Штип, Хабитат Македонија, март 2017 година. Достапна на: http://www.habitat.org.mk/doc/studii/STIP_mak_FINAL.PDF

Табела 6. Комунални услуги

Комунални услуги	
Прашање	Оцена
Ефективност на комуналните услуги	3,64
Квалитет на постапките за комуналните услуги	3,60
Услуги за јавно осветлување	3,42
Просечна оцена	3,55

Графичкиот приказ:

Слика 6. Графички приказ на просечните оценки за прашањата од табела 6

Табела 6 и слика 6¹⁵

Што се однесува на табеларниот приказ каде се презентирани податоци за оценување на задоволството на граѓаните во општина Штип за комуналните услуги може да се согледа дека има пад на висината на оценката кое нешто се поклопува со наодите од фокус групата.

„Кај нас во маалото не можеш да поминеш од ѓубре, штом е ромско маало има депонија. Улицата не можеш да ја поминеш од депонијата. Нема контејнер, на секои десет дена го собираат ѓубрето. За да отидеш на работа треба два пара обувки да замениш, инаку не можеш да излезеш од дома.“ – изјава од учесник на фокус група.

„Има еден канал кој што не се чисти на ул „8ми Ноември, водата во каналот не е чиста и многу мириса. Јас реагирав пред некој ден, рекоа ќе дојдат и никој не дојде “ – изјава на учесничка на фокус група.

„Таму каде што живеееме ние, немаме ниту вода, ниту канализација, а таму сме населени повеќе од 20 години“ – изјава на учесник на фокус група.

15 Ibid

Табела 2. Услуги за малцински заедници

Услуги за малцински заедници	
Прашање	Оцена
Транспарентност во услугите	4,02
Ефикасност и брзина на добиената услуга	4,28
Просечна оцена	4,15

Графичкиот приказ:

Слика 2. Графички приказ на просечните оценки за прашањата од табела 2

Табела 2 и слика 2¹⁶

Видно од табеларниот приказ за давање на услуги за малцинските заедници, сметаме дека постои недостаток во анкетирањето со тоа што не се наведени кои малцински заедници се земени во предвид при анкетирањето, па од истото не може да се утврди колку ромските жители се задоволни од услугите на самата општина.

„Мислам дека невладините највеќе помагаат, јас за да имам престој во државата ми помогнаа. Понатаму невладината организација ни помогнаа да поднесеме барање за легализација, доколку не не информираа тие, ќе останевме без куќи“ -учесничка на фокус група.

„Немаме информации дека има поделба на социјални станови во Штип“, - учесник на фокус група.

„Има ромски населби кои не се урбанизирани сеуште, и не се дел од урбанистичко планирање“ – изјава на учесничка.

„Имаме доставено елаборат за легализација, а немаме решено легализација, сакаме да добиеме имотен лист, една соба, ама да знам дека е моја“ – изјава на учесник на фокус група.

¹⁶ Ibid

„Бидејќи се смени називот на улицата, ако сакам да ја сменам личната карта ми бараат имотен лист, бидејќи немам имотен лист и не е завршена легализација не можам да извадам ниту валидна лична карта. А што ќе правиш без личен документ?“ – изјава на учесник

„Некои од идентификуваните проблеми за условите во постапката за легализација, преку проценка спроведена во 2013 година, вклучуваат: а) на многу Роми им недостасува лична документација (правен идентитет) за да започнат постапка за легализација на нивните домови; б) условот за геодетски елаборат претставува финансиско оптеретување и во многу случаи барателите не можат да ги поднесат овие трошоци; в) нерешени имотно-правни односи, ако земјиштето не е во сопственост на барателот; г) постои недостаток на свест помеѓу Ромите кои се помалку едуцирани за условите и процедурата за легализација; д) постојат случаи на злоупотреба на примена на законот од страна на некои општински власти, на пример фаворизирање на членови на една политичка партија, или барање на мито за да се заврши постапката; и е) како што е и спомнато порано, главниот услов за компатибилност на намена на земјиштето и урбано-планските приоритети ги прави некои ромски населби неподобни за легализација“¹⁷.

Кога зборуваме за правото на адекватно домување на локално ниво би сакале да ја потенцираме и важноста од планирање и носење на Годишни програми за уредување на градежно земјиште и нејзината важност во исполнување на очекувањата на граѓаните. На веб страната на општината поставена е Програма за уредување на градежно земјиште на подрачје на општина Штип за 2018 година. Како простор кој е предмет на уредување на градежно земјиште се смета изграденото и неизграденото земјиште на подрачјето на Општина Штип со населбите, како и подрачјето за станбена и друга изградба

одредени со ГУП за град Штип, како и важечките ДУП-ови за градот. Тука би потенцирале од важноста за јавно објавување на веб страницата на општината се со цел да можат сите засегнати чинители да се запознаат со нејзината содржина и обврските за уредување на градежно земјиште, бидејќи истата е отворена за измени и дополнувања и во неа можат да бидат вградени и евентуални други задачи за реализација доколку постои потреба.¹⁸

„Ромските населби во Општина Штип се карактеризираат со густо распоредени куќи, со мали зелени површини и немање доволно места за одмор и рекреација. Улиците се главно тампонирани, со висок процент на асфалтирани делови, додека комуналните услуги се на задоволително ниво. Достапноста до основните здравствени услуги е добра, но образовните институции се оддалечени и нема обезбеден превоз за учениците.“¹⁹ Ваквата состојба ги карактеризира Ромските мала и од теренскиот увид, од каде може да се осогледа дека адекватното домување на Ромите е далеку од модерна урбана средина кон која треба да се стреми општината.

Во врска со комуналните услуги за јавна чистота, според податоците на „Јавното претпријатие „Исар“ Штип кое стопанисува со одржување на јавна чистота во Општина Штип има воспоставено плански режим на собирање на смет во градот, кој е поделен на реони. Во реон каде спаѓаат улиците: „Радански Пат“, ул. „Косовска“, ул. „Солунска“, дел од ул. „АЧНОМ“ режимот е собирање на сметот 2 дена во неделата и тоа: ул. „Радански Пат“, ул. „Сремска“ ул. 11 „Октомври“ ден Среда и ден Четврток, ул. „Косовска“ и ул. „Солунска“ ден Среда, нас. 8ми Ноември ден Понеделник и ден Четврток“²⁰ Ваквите податоци сугерираат дека има воспоставено режим, но согласно состојбата на лице место и густината на населението треба да се направи проверка за соодветноста на ваквата агенда.

17 Формализирање на неформалното, Предиизвици и можности на неформалните населби во Југоисточна Европа, Обединети Нации, 2015 година. Достапно на: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/hlm/documents/Publications/Formalizing_the_Informal_Challenges_and_Opportunities_of_Informal_Settlements_in_South-East_Europe.pdf

18 Програма за уредување на градежно земјиште за подрачје на општина Штип за 2018 година, Број 09-719/2, општина Штип, 2 февруари 2018 година. Достапно на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/sluzben-glasnik/category/64-2018-izvestai?download=415%3Aprograma-za-uredovanje-gradezno-zemjiste-2018>

19 Почетна студија за домување на Роми во општина Штип, Хабитат Македонија, март 2017 година. Достапно на: http://www.habitat.org.mk/doc/studii/STIP_mak_FINAL.PDF

20 Одговор на барање од Општина Штип бр.09-4393/2 од 29.09.2020 година.

Заклучоци

Согласно нашето истражување можевме да увидиме дека Ромите пред стапување во сила на Законот за постапување со бесправно изградени објекти најчесто немале запишано право на сопственост на објектот во катастараската евиденција, а главно своето право на домување со запишување на правото на сопственост на објектот во кој што живеат и добивање на имотен лист го остваруваат во таа постапка за утврдување на правен статус на бесправно изграден објект, затоа што оваа постапка им била попростаплива, финансики изводлива, за разлика од постапка за добивање на одобрение за градба на која ретко се одлучуваат поради комплексноста на целата постапка.

Ромите најчесто од постапката за легализација се незадоволни заради бавноста на целиот процес, што е резултат на големиот број на предмети по кој постапува општината, како и потребата од поголем број на службеници кои активно ќе постапуваат по барањата и предметите.

Ромските населби се делумно урбанизирани, и најчесто се соочуваат со проблем на чистота, инфраструктура, како и тесни улици, куќите се блиску изградени, а има недостаток на зелени површини, како и простор за спорт и рекреација.

Општината има механизми како да се справи со овие проблеми, и очигледно е дека тие механизми се користат, но кога станува збор за Ромската популација постојат поголеми предизвици, при што општината треба да превземе мерки на усогласување на ДУП-овите, и другата планска документација, после завршување на процесот на легализација, на кој начин би се овозможило не само остварување на основното право на домување со постоење на живеалиште, туку и адекватно домување со сите предуслови за квалитетен урбан простор на егзистирање.

Препораки

- При изготвување на Годишни програми за уредување на градежно земјиште и кога се носи урбано-планска документација за одредени плански опфат одговорните лица во општината да водат сметка за реалните потреби на општината и на граѓаните при тоа почитувајќи ги законските решенија во оваа област со наменско планирање и трошење на средствата.
- Суштинско вклучување на жители Роми од сите населби каде живеат Роми во спроведување на анкети и анализа за задоволството на корисниците на услугите на локалната самоуправа – Општина Штип и при спроведување на анкетите да се користат соодветни методи и критериуми кои ќе им се објаснат на разбрилив начин и јазик на ромските жители. Редизајнирање на анкетниот модел за услуги за малцинските заедници со вклучување и прикажување на секоја малцинска заедница поединечно со што би добиле увид и за ромската заедница во општина Штип.
- Да се разгледа можноста да се предложат и усвојат измени и дополнувања на Законот за постапување со бесправно изградени објекти се со цел да се даде можност за лицата кои од најразлични причини не поднеле до сега да го сторат тоа и да поднесат барање
- Да се продолжи важењето на Законот за постапување со бесправно изградени објекти со оглед дека истиот е на сила до 2021 година, а имајќи ги во предвид нерасчистени-имотно правни односи на подносителите на барањата за утврдување на правен статус целисходно е за завршување на постапките по поднесени барања да се продолжи важењето на самиот Закон
- Ажурирано објавување на Годишни програми за уредување на градежно земјиште на веб сајтот на општината
- Редовно чистење на комунален отпад и одржување на контејнерите за комунален отпад.
- Во иднина при носење на урбанистичките планови во Ромските наследби да се води сметки за поставување на зелени површини, како и простор за спорт и рекреација.

Користена литература

- Устав на РСМ
- Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права
- Општ Коментар 4 кон Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права, Комитет за економски, социјални и културни права на ОН, 1991 година. Достапен на: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CESCR/Shared%20Documents/1_Global/INT_CESCR_GEC_4759_E.doc
- Закон за домување, Службен весник на РМ бр. 99/09; 57/10; 36/11; 54/11; 13/12; 55/13; 163/13; 42/14; 199/14; 146/15; 31/16; 64/18
- Закон за постапување со бесправно изградени објекти Службен весник на РМ 23/11; 54/11; 155/12; 53/13; 72/13; 44/14; 154/14; 199/14; 124/15; 124/15; 129/15; 129/15; 275/15; 31/16; 190/17
- Закон за општа управна постапка Службен весник на РМ 38/2005; 110/2008; 51/2011; 124/2015
- веб сајтот на општината Штип, достапна на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/profil/infrastruktura/355-2009-12-18-13-02-17>
- Анализа на задоволство на корисниците на услугите на локалната самоуправа-Општина Штип, Општина Штип, 2018 година. Достапно на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/sluzben-glasnik/category/6?download=412%3Aanaliza-na-zadovolstvo-na-korisnici-na-opstinski-uslugi>
- Одговор на барање од Општина Штип бр.09-4393/2 од 29.09.2020 година.
- Почетна студија за домување на Роми во општина Штип, Хабитат Македонија, март 2017 година. Достапна на: http://www.habitat.org.mk/doc/studii/STIP_mak_FINAL.PDF
- Формализирање на неформалното, Предизвици и можности на неформалните населби во Југоисточна Европа, Обединети Нации, 2015 година. Достапно на: https://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/hlm/documents/Publications/Formalizing_the_Informal_Challenges_and_Opportunities_of_Informal_Settlements_in_South-East_Europe.pdf
- Програма за уредување на градежно земјиште за подрачје на општина Штип за 2018 година, Број 09-719/2, општина Штип, 2 февруари 2018 година. Достапна на: <http://www.stip.gov.mk/index.php/mk/sluzben-glasnik/category/64-2018-izvestai?download=415%3Aprograma-za-ureduvanje-gradezno-zemjiste-2018>

НАЦИОНАЛЕН РОМСКИ ЦЕНТАР

Ул „Доне Божинов“ 11/5, 1300 Куманово, Р.С. Македонија

Тел: +389 31 427 558 E-mail: info@nationalromacentrum.org

Website: www.nationalromacentrum.org